

ŽIVLJENJE IN SVET

TEDENSKA PRILOGA PONEDELJSKE IZDAJE »JUTRA«

ST. 10.

V LJUBLJANI, 26. OKTOBRA 1935.

KNJIGA 18.

ABESINSKI DUHOVNIK — MENIH

P U B E R T E T A

DR. MAKS KREMŽAR

Puberteta *) je razvojna doba, v kateri nastaja iz dečka fant, iz deklice dekle. Je to doba, ki se je navzlic njeni važnosti obravnavala v medicinskih knjigah jako na kratko. Paediatria (paediatria, dobesedno zdravljenje otrok, po smislu nauk o zdravljenju in negovanju otrok), ki jo še nekako ceni, jo opisuje v dodatkih. Tudi psihiatrična (psychiatria, nauk o duševnih boleznih) dela jo omenjajo. Fyziologia (nauk o funkcijah organov) in psychologia pubertete sta postali šele zadnji čas predmet posebnega raziskovanja.

Klinična izkustva na polju pubertete ovira dejstvo, da se mladoletni sprejemajo tako v otroške bolnišnice kakor tudi med odrasle. Eno kakor drugo je napačno, kajti mladoletni ne spadajo niti med otroke niti med odrasle. Ravno zaradi tega ni bilo mogoče zbrati enotnih opazovanj.

Tudi ozko polje psihologije in psychopatologije (s psihiatrijo identičen pojem; pri slednji je poudarjeno zdravljenje) pubertete obravnavajo še vedno po mačehovsko, akoravno se na eni strani pod vplivom Freudove psychoanalize (razčlemba duše, po kateri skušajo pronikniti v skrivnosti najprimitivnejših duševnih dogajanj) posveča več pozornosti otroškemu doživljanju, ki ima odločilen vpliv na oblikovanje osebnosti in na postanek nevrotičnih motenj, dočim se razvojni fazi pubertete, ki je prav tako važna, posveča premalo pozornosti.

Pobuda za intenzivnejši studij pubertete je izšla od paedagogov in ljudi, ki jim je poverjena skrb mladine. Na isti način, kakor je paediatria okoli l. 1900 dobila pobudo in zagon, ko je postal otrok za starše in vzgojitelje predmet večje pažnje in zanimanja, tako se je pojavila potreba — pod pritiskom povojnih razmer in večjo skrbjo za mladino — po proučevanju poleg

psyholoških, paedagoških in javnoskrbstenih problemov tudi medicinskih in socialno-higienskih.

Danes v puberteti ne vidimo več zgolj prehodne faze v razvoju od otroka do odraslega, marveč samostojno, biološko važno epoko svojevrstne strukture in lastne zakonitosti. Telesni in duševni preokreti, znatni tako po svoji globini kot dalekosežnosti, vtisnejo pubertetni dobi svoj pečat. Spoznanje in razumevanje teh svojevrstnih telesno-duševnih dogajanj je predvsem posledica napredka v nauku o endokrinih (endokrine žleze, katerih izločki prehajajo direktno v telesne sokove, n. pr. ščitasta žleza, jajčniki itd.; v nasprotju z žlezami, ki izločajo navzven, n. pr. slinavke, ledvice i. t. d.) žlezah.

Fyziologija pubertete

Ob času zoritve se dviga krivulja rasti strmo navzgor, tempo razvoja postane neobičajno živahen, včasih se vrši celo skokoma. Razen periode okoli prvega leta, ko stremi otrok iz svoje pasivne lege, ko se v kratkem času nauči hoje in govora in s tem podvrže svet, nimamo nobenega tako kratkega razvojnega porasta celotnega organizma kakor ravno v puberteti.

Začetek dozorevanja se javlja pri deklicah z nastopom prve periode (menarhe), pri dečku prve pollucije. Menarhe se giblje pri deklicah v Srednji Evropi med 13. in 15. letom, pri dečkih so določili termin zoritve med 14. in 16. letom. Ako primerjamo zoritvene termine pri človeku z onimi pri živalih, nastopa pri prvem spolu dozorevanje v razmeroma poznem stadiju celotnega razvijanja. Čas začetka pubertete ni konstanten. Ravna se po rasah. Pri ljudstvih Južne Evrope nastopa prej nego pri onih Severne Evrope; tudi v istem plemenu se pojavlja prej pri temnopoltih kakor pri svetlopoltih. Geografska širina nima odločilnega vpliva. Deklice v ekvatorialnih predelih pubertirajo prej kot one v polarnih krajih.

Znatna je razlika pri začetku zoritve med mestnimi in podeželskimi otroci. Prvi dozorevajo spolno pred drugimi,

*) Pričujoča razprava je prevod ozkoma poslovenjenega enega dela »Die Pubertät und ihre Erkrankungen« prof. dr. E. Haaseja v Berlinu. Strogo medicinski del sem izpustil, prevedel sem samo psycho-loški del razprave. Dr. M. K.

kar zavisi pač od splošne predčasne zrelosti mestnih otrok; njih okolica je razsipnejša z dražljaji kot so n. pr. štivo, na prvem mestu časopisi, razne slike, kino itd. Primerjalne statistike po socialnih slojih so ugotovile, da siromašnejši in slabše hranjeni otroci splošno kasneje dozorevajo nego boljše situirani.

Akoravno je upravičeno mnenje, da je izhodišče tem dogajanjem iskati v spremembah seksualnih organov, vendar opažamo, da se spolne spremembe v ožjem smislu ne krijejo vedno točno z ostalimi telesnimi in duševnimi pubertetnimi pojavi. Posebno pri deklamacijah je dostikrat opaziti, da se perioda pokaže razmeroma kmalu, dočim sledijo polagoma ostali znaki telesnega in duhovnega dozorevanja in obratno, da nastopa perioda zelo kasno v 17. 18., da celo v 20. letu, medtem ko je splošni razvoj že precej napredoval.

Z rastjo spolnih žlez in z njo izoblikovanje funkcij nastopi preobrazba celotnega hormonalnega aparata.

Nekateri avtorji sicer dvomijo, da bi imele spolne žleze izključno gospodstvo nad inkretoričnimi (endokrini) dogodki. Pravijo, da ima odločilen vpliv možganski privesek (hypophysis) ki je tudi žleza z notranjo sekrecijo in da so spolne žleze samo eksekutivni organ hypofyze.

Verjetno je, da imajo poedine skupine v različnih fazah pubertete svojo posebno vrednoto. Puberteto delimo iz endokrinološkega stališča v naslednje razvojne stopnje: 1. pubescenca ali puberteta, kjer ima pivestveno funkcijo ščitasta žleza (thyreoidea). Večja razdražljivost živčevja, povečana preosnova, rast genitalnega aparata, sprememba kože in las, se vrše pod vplivom ščitne žleze, rast v višino pa pod vplivom predajega dela hypofyze (praehypophysis). 2. adolescenca, kjer prevladajo spolne žleze, istočasno pa stopajo v funkcijo nadobistna žleza, trebušna slinavka in srednji del hypofyze. 3. maturiteta, spolne žleze dobe difinitivno nadvlado.

Tei razdelitvi ne moremo odkrati zapeljivosti, vendar odgovora, odkol pogon, ki sili žleze k povečanemu delu, nimamo. Tu igra važno vlogo fetalogenetski (flogeneza, razvoj živih bitij od najnižjih do najvišjih vrst) in konstitucionalni moment, za katere

seveda tudi nimamo pravih predstav. To so tako zvani endogeni (notranji, v organizmu samem) faktorji.

Znaten vpliv na oblikovanje in dozorevanje človeka imajo eksogeni (vnanji, nasprotni od endogenih) činitelji. Geografski in klimatski vplivi, način življenja, prirodi bližji ali bolj odmaknjen, socialni in vzgojni vplivi določajo razvoj dorašča, očega. Ravno harmonična igra različnih sil v psichofizični celoti, napetosti in razvozljanja, daje pubertetnemu razvoju posebno značko.

Telesne spremembe, ki se vrše na doraščajočem individiju, so povečini znane, ker jih dnevno opazujemo. Spremembe na notranjih organih nimajo važnosti za poljudno razpravo, ker so zgolj medicinsko zanimive; isto velja za razne bolezni in anomalije, ki se pojavljajo v tej dobi.

Mnogo važnejši je za starše, vzgojitelje, učitelje in vobče za one, ki jim je poverjena vzgoja, duhovni razvoj; kajti marsikateri konflikt bi izostal, ako bi točneje poznali duševno doživljanje mladine v puberteti — In to je tudi namen pričujoče razprave.

Psychologija pubertete

Pri obravnavanju fizioloških pojavov razvojne dobe smo videli, kako ogromen proces preoblikovanja se vrši v telesu za časa pubertete, v kako veliki meri se vključijo pogoni za rast in oblikovanje po endokrinih dogodkih; poleg tega soddločujejo vplivi, ki so vezani na dedno osnovo, na vrsto in kulturo. Ostro zarezane spremembe, ki se javljajo v duševni strukturi pubertete, zavisijo močno od hormonalne preobrazbe, ki v telesnem sliku z živčevjem uravnava duhovni in duševni potek, dviga psyho, usmerja mišljenje in oblikuje gradnjo osebnosti. Preko tega je važen svojevrsten zakonit razvoj psyhičnih funkcij. Prirojena vedenja in prirojene reakcije v psyhični pripravljenosti, posebnosti v temperamentu in značaju vtisnejo individualno noto, vzgojni in vplivi okolice delujejo preoblikujoče.

Tempo duhovnega duševnega in telesnega razvoja je prehitro, rythmus je neensakomeren nihaji so premočni, napetosti previsoke, da bi se notranje zahteve dale igraje obelodati. Tam kjer je še vse v nastajanju, ne moremo ra-

čunati z uravnovešenostjo in ubranostjo. Otroka, ki je doslej živel brezskrbno v družbi, bdeči nad njim pokroviteljsko, kakor da ne bi obstajali nikaki zapletljivi in dvomi, iztrga puberteta iz te navidezno trdno stoječe ureditve družbe in ga tira, da mora zavzeti nasproti družbi samostojen duhovni položaj in navezati nove stike z ljudmi; doraščajoči se čuti osamljenega, vznemirjenega, duša mu je polna dvomov. Vnanje zahteve, ki jih stavlja okolica, često presegajo sposobnosti mladoletnega. Zato je pubertetna doba faza bojev in razočaranj, ki jih sicer spremlja bogastvo na doživljajih, a tudi občutek duševne tesnobe in osamljenosti. Kant n. pr. pravi v svojih predavanjih o paedagogiki: »Mnogi ljudje mislijo, njih mlada leta naj bi bila najlepša in najprijetnejša v življenju. To so najtežji časi, časi stroge vzgoje in redko imamo pravega prijatelja, še redkeje svobodno«.

Pubertetno krizo uvaja zrahljanje duhovne in duševne zgradbe otroka in globok pretres osebnosti. Preokret se vrši v zavestnem iskanju lastnega jaza in v potrditvi samega sebe v drugem človeku. V toku pubertetnega dozorevanja raste mladoletni tako rekoč v življenjski načrt, ki mu odgovarja in se na ta način popolnoma nanovo zakorenini v človeškem občestvu. V teku razvojnega procesa se mišljenje, čustvovanje in hotenje zakonito spremenjajo.

Duhovni razvoj

Luhovni razvoj se vrši često skokoma. Ne samo, da se širi predstavniki krog, tudi intelektualne potrebe in sposobnosti postanejo drugačne. Javlja se zanimanje za večje zgodovinske dogodke in njih med-ebojno zveznost, za gospodarske in politične, za tehnične in kulturne probleme. Področja so torej povsem drugačna, kakor so bila doslej. Težnja po svetovnonazorskem in življenjskonazorskem objemu kozmične celote postaja vse silnejša.

Rastoča sposobnost za urejen in abstrakten način življenja dovoljuje ostrejšo razločevanje med poedinimi pojavi in splošno veljavnost, bistveno od nebitnega. Nagnjenje, ravnokar prebujeno in vsak čas pripravljeno sprejemati dražljaje, slika vse bolj živahno, pestro, čutno in pomembno. Za-

čuden in vprašujoči čut odkriva nove doslej neslutene odnose med rečmi. Sveža doživljanja in skušnje morajo biti predelane in kritično pregledane. V tem duševnem razklenjevanju se uri razum, pamet ostri Mladoletni prihaja tako do samostojne sodbe, postavlja si načela, išče svetovnih nazorov. Toda kopica spoznanj, ki udarjajo drugo za drugim na mladega človeka, ne more biti na mah obvladana. V procesu nastajanja primanjkuje potrebne razdalje in mirnosti. Doraščajoči sam si te vrzeli ni svet. Občutek, da je duševno mnogo napredoval, ga zaziblje v zmotno mnenje, da razpoga za že dokončno zreliimi sodbami. To niso torej vedno le lahkomišljeni značaji, ki se vtikajo v vsak pogovor, mislijo, da vedo vse boljše od drugih, so hitri v izražanju in nepremišljeno izrekajo svoje sodbe. Ne zavedajo se, da ponavljajo besede, ki so jih čuli že kje drugod; kar so le bežno predelali, prištevajo že k svoji posesti in malenkostni pomisleki ne ovirajo njih vzletne sile pri sklepanju sodb. In tako streljajo jako lahko v svoji kritiki preko cilja.

Tudi fantazija ima pri mladostnem drugo smer nego pri otroku. Običajno opažamo, da je fantazija v puberteti nekam siromašna. Romantika pravljic, morskih roparjev, detektivskih in indijanskih dogodkov, ki je tako živa pri otroku, obledeva. Fantazijsko pečanje z junakom pripovedke ali zgodbe postaja hladnejše in oddaljenejše. Prevladuje učenje stvari, praktičnih za življenje, večinoma brez posebnega izbiranja.

V puberteti postaja fantazija zopet intenzivnejša, pred vsem bolj osebno poudarjena. Življenje in dela drznih raziskovalcev, izumiteljev, političnih voditeljev nudijo doraščajočemu dovolj gradiva za živahno sodoživljanje. Na junškem in velikem meri svet in sebe. Za fantazijo deklic igrajo pomembno vlogo junaki romanov in filmov. Toliko bolj se javlja pri njih nagnjenje, da same sebe postavljajo v središče fantazijskega dogajanja. Vzlic temu občutijo resničnost in fantazijo kot dva povsem ločena svetova. Duhovna razdalja nasproti resničnosti je dobljena.

Če se mladoletni zaveda razkola med resničnostjo in predstavo, tedaj se zna zgoditi, da okrene — razočaran

— hrbet realnemu svetu in zgradi svoje lastno kraljestvo fantazije. Sanjave narave se vedno čvrsteje zapletajo v svoj idejni svet. Vsakdo pozna zamišljen izraz te dobe, one nagie duševne neprisebnosti v sredi med delom. Ako zavzema bujna sanjavnost intenzivnejše

oblike, se razbohota v fantasterijo (sanjarstvo) in preraste realno; tedaj obstoja resna nevarnost za duševno koncentracijo in vodi tesno k meji, kjer začenja bolezen.

D A L J E

ČRTICA IZ ABESINIJE

GORDON MAC CREAGH

Cete duhovnikov v črnih suk-njah na čuden način skačejo ko derviši obredne plese pred napadajočo vojsko ebenasto temnih bosih vojakov, ki vihte krive meče, in gredoč proti strojnicam moderne armade. V prvi vrsti koraka sve-

iver Noetove barke. Duhovnik, ki nosi sveti ostanek, se spotakne in pade. Druge roke sežejo po njej in nosijo svetinjo. Strojnice divjajo dalje in kakor žito pod srpom omahujejo na tla mečenoše in kopjemetci. Vedno znova se dvigne posvečena skrinja svečeni-

ABESINSKI SVEČENIK KRŠČANSKE CERKVE

čano bradat svečenik, roke drži proti nebu in nalik muezinu kliče vse vernike k molitvi, ne meneč se za smrtonosno ragljanje strojnic. Kvišku vzpete roke držijo skrinjo. V tej skrinjici, vsi pristni Etijopci prisegajo na to, leži

kom in vojščakom k glavam. Smrt je samo ljubezniv gost za črne borilce. Vdani v usodo stopajo Etijopci v večnost.

Tako si predstavljam prvo bitko med abesinsko armado in moderno voj-

sko. Razvneti s fanatizmom, pod vodstvom duhovništva in prežeti z vero spričo lesenega drobca v skrinji gredo Abesinci brez bojazni in oklevanja v gotovo smrt. Nobeno drugo ljudstvo ni toliko prepojeno z vero kakor abesinsko. Vse njihovo življenje vlada in vodi religija, ki je pač najstarejša oblika krščanstva.

Pred nekako 1900 leti, Abesinci pravijo še za Kristovih časov, je potoval nekdo iz Armenije v Etiropijo, prispel skozi puščavo, prelezel gorska sedla in stopal po rodovitnih visokih planotah. Na svojem potu je širil Kristov nauk. Tako korenito je oznanjal evangelij, da duhovniki, ki jih je tam na sto tisoče, še dandanašnji trdijo, da je njih obredni ples natanko isti, kakršnega so izvajali njih predniki pred kraljem Davidom. Deset odstotkov sedanjega prebivalstva v deželi so duhovniki; tudi pripada cerkvi znaten del zemlje. Njen vpliv na krščanska plemena je neomejen. Cerkev sama je koptovska, aleksandrijska. Duhovniki sami trdijo, da so za skoro 2000 let ohranili neposredno apostolsko nasledstvo z Alek-

sandrijo. Vsak nadškof, ki je glavar etijopske cerkve, pride iz onega mesta. Odkar se je ustanovila cerkev, skušajo pač sedaj privikrat abesinski duhovniki, da bi se otresli aleksandrijske vlade in bi postavili na čelo cerkvi domačega svečenika.

Pred stoletji, ko so Mavri vdrli v Etiropijo, so tudi duhovniki stali v prvih bojnih vrstah in so jih sekale zakriviljene sablje sovražnikov; na njih mesto pa so priskočili drugi duhovni, ki so bili prav tako željni žrtvovanja. Mavre so pregnali čeprav je nekaj časa vse kazalo, da si bodo vso deželo podvrgli. Proti še nevarnejšemu nasprotniku bodo danes zopet duhovniki vodili vojsko na boj. Pomagale pa jim bodo kakor svoje dni velikanske, domala nedostopne gore, žgoče pustinje in lava, velike razdalje, ki kljubujejo tehniki sodobnega človeka.

Ne kopja, ne bojni krik in divjost plemen, ki ne delajo ujetnikov, pač pa razpokano gorovje in plešči duhovniki so najučinkovitejše orožje, če bi vsiljivec grozil svobodi Abesinije. P.P.

ABESINSKI DUHOVNI BLAGOSLAVLJAJO VOJASTVO

P O D L E S E K

Za starim mlinom se izgublja potok v nizko, zamočvirjeno travnato ozemlje. Prvi topli sončni žarki pozno vstajajočega jesenskega dne so poželjivo posrkali mlečno paro, ki jo je skuhal mokra zemlja v jutranjem hladu. In sedaj leži zaničevani, zamočvirjeni travnik posut s tisoči nežno violetnih lilijastih

cvetov, nad katerimi plavajo v svežem jesenskem vetru svileni svetlikajoče se nitke. Zdi se, kakor da je ljubki čudež žafranovih trat, ki jih je zbudilo februarско sonce, učakal tu tiho ponovitev. Ni tako žareče barvan in zmagovit kakor tedaj, temveč mehko otenjen in skoraj trudno turoben, kakor se spodobí poslavljajočemu se letu.

Podeželskemu človeku, ki je bolj zvezan z naravo, ni ušla velika sličnost med blede jesensko cvetko in nestrimi cveti pomladnega žafrana. »Divji žafran« ali »jesenski žafran« jo imenujejo še danes marsikje. To je cvetka, ki odpira svoje kelihe šele tedaj, ko se narava polagoma že pripravlja k zim-

skemu spanju. Brez varujočih listov stoji v jesenskem mrazu in ni čudno, če jo je ljudsko usmiljenje ponekod krstilo za »golo devico«. Šele tedaj, ko se v novi pomladi zbudi novo brstenje, rast in cvetenje, pride spet nad zemljo in med njenimi dolgimi, mečem podobnimi listi dozorevajo v mošnjčkih plodovi, ki so se stvorili globoko v zimski zemlji.

Neštete legende govore med evropskimi narodi o skrivnostni jesenski cvetki. Po nekem starem mnenju je podlessek tajinstvena predilka svilnatih nitk, ki se bleščijo v sončnih jesenskih dneh v zraku in plavajo po njem. Na Švabskem in v Turingiji so dekleta in žene prve podleske zmečkale med svojimi prsti, da bi se jim ti od marljive preje ne ranili.

Nekakšna spoštljiva bojazen preprostih ljudi pred čudno rastlino ne izvira samo od njenega edinstvenega življenjskega ritma, temveč tudi od strupa, ki se nabira posebno v njenih čebulah in semenih. Ta strup, kolhicin, je postal usoden že marsikateremu otroku in je tudi neizkušenim, mladim živalim nevaren. Stara ljudska medicina je uporabljala cvetko nekoč kot zaščitni čar zoper kugo in znanstvena medicina jo je poznala dolgo kot zdravilo proti revmatizmu in vodenici. Danes jo goji vrtnar z njenimi južnimi pavrstami v prekrasnih belih, rdečkastih in modrih oblika, ki nas s svojo krasoto ne spominjajo več na trpko preprostost pozne, rastlinice naših trat.

kj.

STISNJENI ZRAK NAMESTU VALOBRANOV

Namestu običajnih zidanih ali lesenih valobranov, ki imajo namen zlomiti silo valov pred pristanišči, se z uspehom uporablja tudi zrak, ki pod velikim pritiskom struji iz cevi, položenih po morskem dnu pred vhodom v pristanišče. Zrak, ki uhaja iz mnogih drobnih luknjic v cevih, proizvaja v vodi neštete nepravilne vrtnice, ki zmedejo in razbijejo redno gibanje valov. Razen tega predstavljajo zračni mehurčki v vodi nešteto elastičnih blazinic, tvorečih v celoti prožno steno, na kateri se valovi odbijajo kakor ob valobranu. Praktičnega pomena utegnejo postati taki pnevmatični valobrani pri bodočih plavajočih otokih za pristajanje prekomorskih letal.

GORJANSKI DIPLOMAT

VESELA ZGODBA IZ GORENJSKE PRETEKLOSTI — PO LJUDSKEM
IZROČILU NAPISAL TONE ČUFAR

Sonce je pripekalo na gorenjska polja, kmetje in kmetice so se po njivah in travniških znojile pri napornem delu. Tudi Gorjani in Gorjanke so bile razstresene daleč naokrog po svoji srenji. Vas je samotno zehala v sopolari. Na zunaj se je zdela kakor izumrla. Prazne so stale hiše, brez ljudi, brez življenja.

Pri županovih sredi vasi je bilo nekaj ljudi pri hiši. Ali tudi ti bi se ne vznemirili in pokazali, da jih ni predramil rog grajskega sła, ki se je oglašil zelo daleč. Kmalu se je pa začul tudi topot dirjajočega konja.

»Jojmene, kaj to pomeni?« se je zavzela županja. »Grajski sel!«

«Mama, ne boj se grajskih, saj niso Turki«, se ji je oglašila hči Minca, ki je z njo vred stopila k oknu in buljila skozenj.

«Nobenim ni dobro priti v pest».

«Turki so krivoverci, grajski pa ne».

»Minca, ti še ne veš, kako je s temi rečmi.»

«Ničesar več si nista utegnili reči. Grajski sel je prijahal, zaustavil konja in zatrobil. Konj je zarezgetal, županja in Minca sta pa pohiteli pred hišo».

»O, mati županja!« je ljubeznivo vzkliknil sel. »Grajski vas pozdravljajo!»

«Jojmene, prevelika čast.»

«Za zalo ženico ni nikoli premalo časti.»

«Za gosposke navihance kakor ste vi, pa nikoli premalo nesramnosti.»

Županja je bila že kar razdražena; sel je na potrepljal konja, ki je znova zarezgetal.

«Le potrpi, konjiček.»

«Razjahajte, gospod», je svetovala županja, ko se je pomirila. »Oba, vi in konj sta upehana.»

«Prav rad bi vam ustregel, mati županja, pa moram naprej.»

«Polič vina si le privoščite.»

«Toliko, da počakam župana. — Kje je?»

«Minca, pokliči očeta», je županja ukazala hčeri in se nato obrnila k slu: «No, vi pa le s konja!» Oba sta to ubogala.

«Mati, se res lahko oddahnem», je menil sel.

TONE ČUFAR

«Ko niste na flaki.»

«Grajski tudi služabnikov ne božajo.»

«O, vem, kaj je grajska služba...»

«Tam dekleta res niso na varnem», jo je zbedel sel. «Ali so vam kaj prizanašali?»

«Ne vtikajte povsod svojega nosu!» se je razšopirila županja in zaklicala na dvorišče: «Šimen! Šimen!»

«Kaj pa je?» je od daleč zavpil star hlapec.

«Seno za konja!»

«Tako!»

Sel in županja sta stopila v hišo.

«Kadar kam pritrobim», je pripovedoval on, »se ponavadi nabere vse polno radovednežev. Gorjancev pa ni na spregled.»

«Naši ljudje so vpreženi v delo.»

«Tudi drugod ne leže za pečmi.»

«Zakaj pa naj hodijo ogledovat grajskega sła? Saj ni tako lep fant.»

«Za tiste žene res ne, ki so jih razvadili grajski vitezi.»

«Samo še nekaj podobnega», je zagrozila, »pa sva za vselej zgovorjena!»

»Ali niste obljubili polič vina?»

«Obljube pa držim.»

Županja je natočila vino in mu ga postavila na mizo. Sel je hlastno pil in se obilzoval: «Vsa čast vam, mati žu-

panja! Kakor nalašč za žejnega človeka.»

Ni še utegnil vsega spiti, ko je pri-
sopihal v hišo zaskrbljen župan.

«Dober dan voščim. Kaj bo novega?»

«Uganite, ga je podražil sel.»

«Najbrže moramo iznenada na tla-
ko.»

»Nič takega ne terja grajska gospo-
da.»

«Potem so pa Turki spet kje blizu.»

«Tudi teh smo rešeni za nekaj časa.»

«Ali si je mar sam cesar kaj izmi-
slil?»

«Nič strahu, očka župam. Vaša prav-
da je rešena.»

»Ona z Jeseničani? Ali smo dobili?«

«Pismo vam vse pove. Nate!» Sel je
izpil vino, izročil županu papirje in pri-
stavil: «Naprej moram!»

«Kam tako naglo?»

«Na jeseniško stran!»

Vsi so šli ven. Konj je zarezgetal, sel
ga je potrepljal in zajahal.

»Srečno pot!« je vzkliknil župan.

«Vam pa srečo pri sodnji!» je odvr-
nil sel, zatrobil in se kmalu zgubil žu-
županu in županji izpred oči.

Župan je odprl papirje in vzdihnil:
«Kdo naj razume te kurje steze?!»

«Vidiš, kako ti je v napotje, ko nisi
maral hoditi v farovž na učenje», ga je
pokarala županja.

«E, takrat še sanjal nisem, da bom
kdaj župan! — No, pa ti reši, kako so
grajski razsodili. Od blizu si lahko vo-
hala njihovo učenost.»

«V kuhinjah ne razlagajo svetega pi-
sma in ne črnih bukev!»

«Ker se z deklinami preveč onegavi-
jo...»

HERMANN SCHIEBEL:

RITEM DELA (Lesorez)

«Andrejc, pusti ljubosumne muhe. Za pravdo se pobrigaj! Gorjanci te naklestijo, če jim ne bo kaj po volji».

«Ali sem jaz sodnija?!»

«Župan si in moj mož. Ne obotavljaj se s pismom!»

«Ali naj grem k župniku?»

«Pojdi k Petelinovemu Janezu. Ta jih ima za deset župnikov za ušesi in vsaki pisavi je kos.»

«Hm... Za njim naj lazim?»

«Pokliči ga!» mu je svetovala in se ozrla po dvorišču: «Šimen! Šimen!»

«Hoj!»

«Brž po Petelinovega Janeza!»

Šimen je odkravsral, župan se je pa popraskal za ušesi: «Sam se moram poprijeti učenja, če hočem ostati župan...»

«V tvojo butico ne stlačiš nobene reči več» ga je zavrnila žena.

Župana je pa popadla prava jeza:

«Da bi te zlodej pohrustal!»

★

V gostilni pri »Gašperlinčku« na Jesenicah je bilo ta dan zelo veselo. Sami imenitni posestniki so se zbrali. Žene so imeli s sabo in godce, pa vse drugo, kar treba za hrup in poskočnost. Ko so se že zelo narajali, je vstal izza mize rejen jeseniški župan, se odkašljal in potem svečano spregovoril:

»Dragi občani jeseniški! Toplo mi je pri srcu, ko vas gledam. Same pošteno možakarje imam okrog sebe in brhke ženice teh poštenih mož. Še sanjal nisem, da se bomo zbrali v tako lepem številu. Odkar stoje Jesenice, ne pomnijo ljudje da bi imenitni občani z vso dušo počastili svojega občinskega pisarja, ki še dvajset let skrbi za naš obči blagor. Ker sem njegov predstojnik, se čutim počaščeneza z njim vred. Počaščena je pa tudi njegova zvesta ženica, ki že petnajst let skrbi za njegov osebni blagor. Iz gorjanske fare jo je prrpeljal in je srečen z njo. Mi smo pa sprti s sosedi iz Gorj. Oh, da bi se le enkrat pobotali, in živeli tako kakor živita naš pisar in njegova prijetna, še vedno zapeljiva ženica!»

Skoraj vsi so navdušeno pritrjevali svečanemu županovim besedam, le po sestnik Jurjevec se je zoperstavil.

«Vse prav, gospod župan. Nič nimam zoper pisarja nič zoper njegovo Urško, z Gorjanci pa ne maram kakšne otročje sprave! Ne dajmo se jim kar tako pod noge!»

«Jurjevec, pa vendar ne misliš, da sem jaz za sramotno pobotanje», se je

zavzel župan. »Za pravico sem in za mir med sosedi. Za nas je bil Turek dovolj velika nesreča! Zakaj bi se klali med sabo, ko lahko vsi srečno živimo?!»

»Zakaj bi se tudi prerekali brez potrebe?« je zavpila zabave željna ženska.

Župan je pa poudaril: »Res, našo pravdo ima grajska sodnija v rokah. Upajmo, da pošteno razsodi.«

»Samo to še rečem«, je zarentačil Jurjevec, »če to pot zgučimo, potem ni pravice ne v gradu ne v nebesih.«

»Nikar se ne preklajmo, ko lahko zaražamo!« se je vnovič oglasila ženska.

»Danes bodimo židane volje!« ji je pritrtil župan.

»Tako je!« so vpili drugi. »Alo!« godci! Polko!»

Godci so pritisnili. Mnogi gostje so zapeli, nekateri so vriskali, ko je bilo pa spet vsega dovolj, je vstal jeseniški občinski pisar in svečano odprl usta:

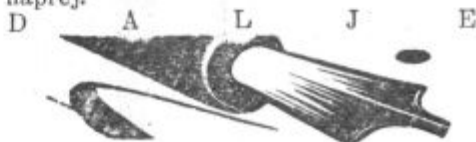
»Čestiti rojaki Jeseničani, spoštovani občinski možje, visoko cenjeni gospod župan! Za vse, kar vidim in slišim, nimam besed. Dajete mi kruh že dolga leta, zdaj ste me obložili še s častjo. Ne vem, če je še kje kak pisar doživel kaj podobnega. Solze mi gredo v oči, ganljivost mi premaguje srce. Za vse sem vam globoko hvaležen. Zvesto vam bom služil še naprej, kajti z vami vred bi rad učeal še veliko srečnih let. Ves sem vaš v dobrem in hudem!«

»Prav!« mu je zaklical Jurjevec. »Tudi v pravdi z Gorjanci bodi naš, pa naj bo tvoja Urška stokrat z njihove strani!«

»Gospod Jurjevec«, se je zavzela Urška, »ne mislite, da ga kaj prevarjam!«

»Zaradi Gorjancev pa pisarju vsa čast!« se je vmešal župan. »Pozabil je na ženo, na otroke in sorodnike ter mislil samo na nas. On je zdrezal vse stvar tako daleč, da se premakne naša občinska meja od Kurje vasi doli k Dobravi, kakor spada po vseh božjih in človeških postavah. On naš pisar, rešuje našo čast, zato naj živi še veliko let!«

Vsi so pritrtili tem besedam, nazdravili pisarju in plesali ter se veselili kar naprej.

LEKCIJA IZ „ABESINŠČINE“

Abesinija govori, kakor že vsi vemo, v mnogih jezikih, med njimi je postala amharščina ali »amarinja,« kakor jo tam imenujejo, v preteklem stoletju državni jezik. Poleg nje uporabljajo staro etiopščino kot jezik cerkve in klasikov. Amarinja pozna 27 glasov, ki jih izraža s 33 znaki za soglasnike in 7 znaki za samoglasnike. Ta jezik je mehkejši od arabščine in za naše uho zavoljo nedostajajnja guturalnih glasov prijetnejši.

ደገገገገ ፡ ወህ ፡ ህህ ፡ ህህ
 ፡ ህህ ፡ ወተ ፡ ህህ ፡ ህህ ፡ ጋዘጋወ
 ፡ ጠጠጠጠ ፡ ትጋህጋህ ፡ ጠጠጠጠ
 ፡ ጠጠጠጠ ፡ ጋረረረረ ፡ ጠጠጠጠ

Vzorec pisave iz junaške pesnitve, ki peva usodo ras Valda Sellassie

Dežela je že od 4. stoletja po našem štetju krščanska, cerkveno spada v območje aleksandrijskega koptskega patriarhata, njena stara literatura v etiopščini ima zato preobilico nabožnih del, prevodov svetega pisma, nabožnih pesmi, posebno o Mariji in svetnikih poleg tega pa tudi številne vojne kronike, junaških spevov, narodnih pesmi, rekov, anekdot in basni. Ta literatura kaže prav kritično oceno človeških slabosti, mnogo življenjske umnosti in humorja.

Posebno radi imajo Abesinci in med njimi v prvi vrsti Amharci pregovore, ki izražajo z nekoliko besedami stare življenjske izkušnje. Ti pregovori se skladata često natančno z našimi ali pa vsebujejo vsaj isto misel. Kako znan se nam vidi n. pr. izrek: Hulat jana-dada and jatal« — Kdor hoče dve stvari, ne doseže ene! Drug pregovor pravi: »Katalau matuotu« — Pivo je važnejše od podstavka za pivo. Za obnašanje nasproti močnim, ti da naslednji abesinski pregovor dober nasvet: »Leoparda ne prijemi za rep, če pa to storiš, tedaj ga pa tudi trdno drži.« — »Osel je s svojim mehkim jezikom trnje« — kako presenetljivo preprosto in učinkovito je s tem povedana stara resnica, da vodi lahko tudi pametna in popustljiva taktika do smotra! O razmerju med taščo in snaho pa trdi abe-

sinski pregovor, da ležita obe v grobu, preden se sporazumeta.

Nagnjenje do humornih opazovanj in majhnih šal se kaže posebno še v ugankah. »Hišna vrata sestoje iz majhnih drvcev,« pravi neka uganka in karaktezira na ta način oko s trepalnicami. In kaj je to: »Doma je tiha, v gozdu pa kriči«?, ali: »Ne da bi se premaknila z mesta, dospe v najbolj oddaljene dežele«, ali: »Človeku pove, sam pa ne ve«, ali: »Kadar ubija, dela velik hrup«. Če niste sami uganili, naj vam povemo, da opisujejo te uganke po vrsti sekiro, misel, petelina, ki napoveduje s svojim petjem jutranjo uro, in puško. Neštevilne igre besed v amarinji pa se žal v prevodu ne dajo povedati.

Abesinci so, kakor rečeno, tudi veliki ljubitelji basni, posebno živalskih, ki izražajo kakor naše v slikovitih parabolah človeška izkustva. Evo nam primera, pri čemer naj še pripomnimo, da je po abesinskem mnenju srce sedež pameti:

Bilo je nekoč sedem levov in vol, ki so sklenili medsebojno prijateljstvo in so se po vrsti vabili na vesele gostije. Ko je prišla vrsta na vola, je hotel pogostiti svoje lačne prijatelje, pa ni imel nobenega mesa. Zaman se je izgovarjal, da so voli pač rastlinojedci in da se morajo levi zadovoljiti s senom in travo. Levi so hoteli mesa. Zato so predlagali volu, naj jim prepusti eno svojo nogo, eno samo, da bi mogel potem stopati vsaj po treh. Vol se je končno trepetaje vdal; levi so mu odtrgali nogo in revež je izkrvavel. Nato so vsega požrli, toda njegovega srca niso našli. Mimo je prišla lisica, ki so ji stvar povedali, in je menila: »Zaman iščete srce, kajti če bi ga bil imel, bi se ne sprijateljil z vami.«

Dr. Carlé—kj

HLADITEV RUDNIKA Z ZRAKOM

Najgloblji rudnik na svetu, Robinsonov rudnik v Južni Afriki, dobi sedaj hladilno napravo na zrak, ki bo stala okrog 20 milijonov dinarjev. Upajo, da bodo z njo temperaturne razmere v globini tako izboljšali, da se bodo veliki stroški kmalu poplačali s povečano delovno zmogljivostjo. Rudnik sega v globino skoraj 2.600 m pod zemeljsko površino in 850 m pod površino morja.

ro passovsko svetišče Karko (blizu ustja Hilmenda).

Tudi za kakih 40 pesmi drugih pesmi nemške in romanske poezije iz dobe Križarskih vojsk je Suček dokazal izvor. Titurel, Tristan in Izolda so vzeti iz staroperz. pripovedk, Ereš in Eniša iz Armenije in Irana itd.

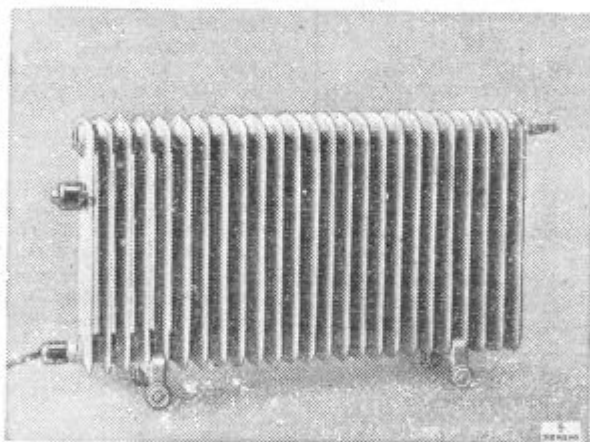
Kakih sto let so skušali filologi razločiti imena v »Parsifalu« in drugih srednjeveških pesniških delih iz keltske (bratonske) stare francoščine, provansalske in germanske jezikov; da je bil njih trud brezploden, je razumljivo, če se izkaže, da ima Suček prav.

TEHNIČNI OBZORNİK

POTUJOČI GREVEC

Centralna kurjava je moderen, v stanovanje, trgovske in javne zgradbe vzdian toplotni vir, ki sestoji iz kotlov (boilerjev), razvejanih cevnih vodov in iz sobnih grevcev (radiatorjev). Naprava in uporaba centralne kurjave nista poceni. To je tudi vzrok, da so najemnine za stanovanja in trgovske lokale s komfortom osrednje kurjave višje, nego so za

ki je ni treba obnavljati. V spodnjem delu grevca je vdelana električna kurilna priprava, ki segreva vodo. Če ga s pomočjo običajnega natičala priključimo na električno omrežje, se segreje sam v 25 minutah do temperature 85° C; nato segreva sobo. Ker grevec ni težak, ga moremo po gumijevih kolesih z lahko prevažati iz sobe v sobo ter segreti na ta način po vrsti več prostorov.

stanovanja brez tega komforta. Večkrat imajo komfortna stanovanja grevce, ki niso dovolj veliki ter ne morejo zadostno ogreti prostorov. Poleg tega ni grevcev v kuhinjah, mansardah, hodnikih in vežah. Tu nam že nekaj let pomaga dodatna kurjava. Najstarejšo pomoč nam je nudilo toplotno sonce, ki pa s svojimi usmerjenimi žarki segreje bolj posamezna telesa, prostora samega pa ne. Za tem so bile vzniknile žarilne peči, v katerih so žarele žice ali ogljene palice ter segrevale zrak. Le-te pa niso rabile le veliko energije, ampak so s tem, da so sežigale prah, vse preveč posušile zrak. Žarilno peč kakor tudi toplotno sonce nam bo v bodoče nadomestil toplotni vodni grevec, kateri šele vstreza vsem zahtevam, ki jih stavimo na smotrene grevce.

Toplotni grevec je napravljen iz zvarjene jeklene pločevine ter nalikuje običajnim grevcem. Napolnjen je z vodo,

Opisani grevec ni le dodatna priprava k obstoječi centralni kurjavi, temveč samostojna peč. Vanj moremo vdelati pripravo, ki avtomatsko uravnava njegovo temperaturo. Zato porabi le malo električne energije. Ker je z njegovo uporabo nevarnost ognja povsem odstranjena in ker ne potrebuje nobenega nadzorstva, ga moremo s pridom namestiti v delavnice, čakalnice, garaže, operacijske in sejne dvorane. (tma).

PETROLEJ V ALBANIJ

Ker so imela vrtnanja za petrolej v Albaniji, ki so jih nedavno izvršili Italijani, zadovoljive rezultate, je sklenila Italijanska družba, ki vodi vrtnanja, da bo zgradila nad 70 kilometrov dolg cevni vod, po katerem bo pošljala nafto k morju. Zanimivo je, da so pred Italijo raziskovali petrolejska polja Albanije ameriški, angleški in francoski strokovnjaki, ki pa so vselej po prvih vrtnanjih prenehali z delom.

MONTAIGNE O GOLOTI

V znamenitih »Razpravah« (Essais 1580) najdeš poglavje »Glede oblačenja«. Poleg pametne lastne sodbe navaja francoski mislec, o katerem glej »Zis« 3. IX. 1933, Herodota, Lukrecija, S. Italika, Svetona, Ovida, dalje se sklicuje na zgled Masinise, Varona, cesarja Severa, Aleksandra, Hanibala, i dr.

Ali pa slutijo »soudisti«, privrženci nagote, da jim je Montaigne precej dober zagovornik? Namigujoč na neko pravkar najdeno ljudstvo, pri katerem obleka ni v časteh, se vprašuje: Je li to posledica neobičajne visoke topline po eksotičnih krajih ali pa je to prvotna človeška nava? Odločno se je izrekel za drugo možnost. Ako so namreč ostala bitja od prirode dovolj zavarovana za vse zgrade in nezgode, zakaj bi moral človek imeti posebno stališče? Dobijo se narodi, ki ne vedo nič o oblačilu, čeprav je njih podnebje enako našemu: vročina torej ne odloča.

Oči, nos, usta spadajo med najobčutljivejše dele našega telesa, vendar jih najmanj zakrivamo. Če bi bila narava slutila za nas obveznost, da se nam je oblačiti, bi bila iz previdnosti podelila debelejšo kožo na mestih, ki bi bila prepuščena udarcem letnih časov (à la batterie des saisons). Celokupnemu telesu — sklepa Montaigne — je potakem usojeno, da prenaša neurje. Nekdo je vprašal potenuha, videč ga v sami srajci pozimi, kako more strpeti mraz. »Pa vi, gospode«, mu je za-

solil klatež, »ki imate obraz odkrit? No, vidite, mene je sam obraz.«

Dalje našteva Montaigne osebe iz starega veka znane po tem, da so hodile vedno razgolave. Cezar je bil tak, po Svetonovem zatrdilu. Vendar odtod do popolne, adamske golote je še dolg korak. In če bi perigordinskega modrijana vprašali, ali jo danes odobrava, je kot praktičen človek gotovo ne bi sprejel. Pač pa bi bil zatrdno za razumno, dostojno poletno olajšavo v oblačenju. A. D.

STO LET NEW YORK HERALDA

Pred sto letl je izšla prva številka tega dnevnika, ki ga je urejal in upravljal škotski tiskarnar, nedavno priseljen v Zedinjene države. Ameriški listi mu niso ugajali: skoro nič o politiki, nič o borbi, novice iz tujine redke in brez barve.

James Gordon Bennett je na mah vse predrugačil. Njegovo glasilo, New York Herald, priobčuje vsak dan tečaje iz Wall Streeta, daje v celoti pomembne govore iz »Kongresac«, rešeta ugledne politike, skratka, prinaša čitateljem dan na dan živo podobo ameriškega življa in bitja.

Med državljansko vojno (1861–65) so njegovi zaupniki opazovali dogodke od bližu, pošiljali poročila po brzotjavu ali po sluh, ki so imeli nalogo ugonobiti svoje meze, samo da so bile novice prej na mestu. To so bili prvi »posebni poročevalci«.

Tri leta pred svojo smrtjo (1896) je stari Bennett prepustil ravnateljstvo pri Njujorškem glasniku starejšemu svojemu sinu, imenjaku. Mlajši Bennett je bil velik potovalec: njegovo jahto si zasledil po vseh pristanih na obeh celinah, a pogosteje v Cannesu in Benetkah.

Velika reportaža je prinesla New York Heraldu svetovni sloves: Stanley, raziskovalec, je v njej pripovedoval, kako ga je Bennett poslal v Afriko, da je poiskal Livingstonstone-a... L. 1887 je G. Bennett ustanovil v Parizu evropsko izdajo svojih novin. (k)

PLANICA V FRANCOSKEM TISKU

Septembrska številka pariške »Revue du Ski« je priobčila članek Le ski en Yugoslavie, Planica et le concours de 1935 z dvema fotografijama. Pisec, prof. J. Lacroix, lektor ljubljanskega vseučilišča, vabi na koncu svoje rojake, naj se prihodnjo leto udeležijo teh privlačnih prireditev na slovenskih Alpah. D.

POZABLJEN UMETNIK

Mož, ki je v najlepših letih Sare Bernardtove imel nalogo, da je postavjal na lepake osebe, kakor jih je zlatoglasa umetnica zaporedoma utelešala na odru — Lorenzaccio, Gismonda, Theodora, Toska — Alfonz Mucha je brez hrupa obhajal svojo 75letnico. Živi čisto osamljen v rojstnem kraju na Moravskem.

ČLOVEK IN DOM

USODA DANAŠNJE ZENE

Ponedeljkovo Jutro od 24. 6. t. l. je priobčilo pod naslovom »Materinske počitnice« članek, ki v preprostih, toda prav zato pretresljivih besedah opisuje vso revščino današnje družine, žene in matere še posebej — članek navaja slučaje same matere s štirimi otroki. Najstarejši deklici je deset let, obiskuje šolo, toda mora često že doma nadomeščati mater v gospodinjstvu, ker se mora ta pehati za zaslužkom izven doma, ker je mož, družinski oče, že več let brezposeln. Le zdaj pa zdaj dobi kak priložnostni zaslužek. Vsa skrb za družino leži na ženi materi. Po hišah hodi ponivša in pospravljat, ključ temu pa oskrbuje še lastno gospodinjstvo. »Mož ji v tem ne pomaga, ker hodi iskat delo. On skrbi samo za prirastek v družini«.

Koliko je takih žen in mater, ki morajo, če tudi mož ni brez dela, krepko prijeti za kakršnokoli delo izven svojega gospodinjstva, da kaj zaslužijo, ker samo to, kar zasluži mož, ne zadostuje za vzdrževanje družine. Kje so vsi tisti, ki preganjajo in zavidajo današnjo ženo, ki se peha v tavnosti za zaslužkom v različnih poklicih, kjer po svojih studijah, zmožnostih in treznosti čestokrat nadkriljuje svojega moškega tovariša, pri tem da opravlja še vse gospodinske posle doma — kje so, — da bi preganjali, tudi tiste žene, ki z napornim, težakim delom izven doma kot postrežnice ali kakršnekoli delavke garajo za skromen zaslužek, da prispevajo h gospodinjstvu.

Ce se žene izobrazijo za inženjerkino, arhitektko, zdravnico, odvetnico i. t. d. tedaj marsikateri možki zmajuje z glavo, češ, čemu ženski tega treba, da odjeda moškemu zaslužek. Ženska med zidarji, kot inženjer — hm — ni estetično, ne to res ne gre, ne glede na to, da odjeda svojemu moškemu tovarišu kruh. Če pa je žena zaposlena med zidarji, kakor delavka, do našalka malte, peska, kamna, opeke, apna, dela trdo od ranega jutra vse skozi, kakor njen možki tovariš, nad tem se nihče ne zgraža, ne za to, ker ni estetično, niti zato, da nežni ženski konstituciji ne odgovarja tako naporno telesno delo, niti nad tem, da odjeda s svojim delom zaslužek moškemu! Še vedno se oporeka in odreka ženi enakopravnost le tam, kjer hoče izobražena žena imeti svoj delež, drugod pa ne!

Gospodinjstvo in materinstvo, to je resnično naidéalnejši poklic žene. Da res, toda kolikim je danes to mogoče, čeprav si marsikatera samo tega iskreno želi in ima vse pogoje za dobro ženo in mater. Toda, žal, je v današnjih časih treba še več premisleka in preudarka, kakor ga je že, preden se kdo odloči za lastno gospodinjstvo in ustanovitev družine. To je res le tedaj upravičeno, kadar in kjer so gmotne razmere vsaj toliko ugodne in stalne

da se ženi ni treba poleg moža pehati za zaslužkom, da je omogočeno in zasigurano vsaj skromno življenje družini, ne pa, da se jo peha v revščino in propast.

To bo pa le tedaj mogoče, kadar bo vsakemu človeku dan vsaj eksistenčni minimum. Kadar bo mož prinesel dovolj domov za vzdrževanje družine in da se tudi poklicni ženi, ki prav tako ali včasih celo boljše opravlja svoje delo, kakor njen možki tovariš, — ne bo zaradi tega, ker je poročena zmanjševalo njenih prejemkov. Če je pa še mati, morala bi dobiti še prav posebne prejemke prav zato, ker mora drago plačati onega, ki jo nadomešča v gospodinjstvu, ko vrši ona svojo dolžnost v poklicu.

U-a.

ČEMU VEZBANJE MISIČ?

Da pridobe mišice po daljši vežbi na moči in obsegu, je davno znana resnica. Vzrok tega vsakdanjega pojava pa sta ugotovila dva ameriška raziskovalca šele sedaj z zanimivimi poskusi. Menila sta, da proizvaja mišica, čim se utruji, neke snovi, ki pridejo kakor hormoni v kri in spodbudijo vse telo k povečani presnovi ter k proizvodnji in rasti novega mišičnega tvoriva.

To domnevo sta preizkusila na naslednji način:

Veliko število ličink sta hranila z izvlečkom iz žabjih mišic, in sicer sta dala prvi skupini žreti navadno mišičje, drugi pa zelo »trenirane« in utrujene mišice. Ni trajalo dolgo, da sta raziskovalca opazila zanimive učinke svojega poskusa. Skupina, ki je žrla navadne mišice, se ni spreminjala. Živali iz druge skupine pa so začele rasti hitreje, postajale so dosti težje in krepkejše od prvih. Američana sta raziskala tudi srčno delovanje poskusnih živali in odkrila, da so imele živali iz druge skupine bistveno hitrejši utrip. Ti zanimivi poskusi so jima pokazali, da morajo po naporu utrujene mišice vresnici vsebovati neko vrsto »rastnega hormona«, ki ima na presnovo in razvoj organizma ugoden vpliv.

ČIŠČENJE VODE

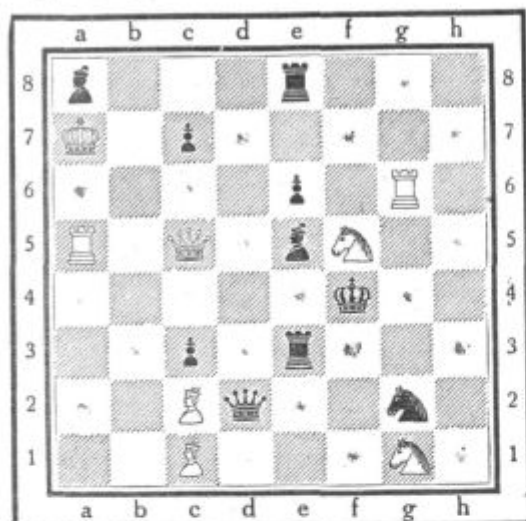
V manjših kopalnih bazenih se voda navadno umetno razkužuje, da se zatro bakterije, ki jih kopalci занesejo v vodo. V velikih javnih kopalščih na prostem umetno razkuževanje ni mogoče, izkazalo se je pa tudi, da je nevarnost okužitve prav majhna. Narava si tu sama pomaga. Kot naravna desinfekcijska sredstva učinkujejo v vodi raztopljeni kremenčeva kislina, koloidna raztopina gline in koloidna raztopina železovega hidroksida, ki vse uničujejo bakterije. Zlasti kremenčeva kislina učinkuje razkuževalno, ako je v vodi v neznatni množini nekaj milijonink grama,

PROBLEM 134

W. Popp

Prva nagrada »Würzburger Schachzeitung« 1934.

Mat v dveh potezah.

Rešitev problema 133

1. Le6 — f5! Tf1 x f5 (a) 2. Ld2 — a5+1., Th5 x f5 (b) 2. Sh8 — f7. S prvo potezo sta črni trdjavili tako pregrupirani, da sta si druga drugi napoti.

ZA BISTRE GLAVE

175

Koliko tehta krogla

6 lesenih krogel in 2 kameniti krogli tehtajo skupaj 100 g, 5 kamenitih krogel in 8 železnih tehta skupaj 715 g, 4 železne krogle in 3 lesene tehtajo skupaj 327 g. Koliko tehta 1 lesena krogla, 1 kamenita in 1 železna?

176

Oporoka

Neki mož je imel 10 otrok in je v svoji oporoki določil, da prejme prvi otrok 1000 Din in 1/11 ostanka njegovega imetja, drugi otrok 2000 Din in 1/11 ostalega imetja z odbitkom dela, ki pripade prvemu otroku, in tako dalje do 10 otroka vsakemu otroku po 1000 Din več nego prejšnjemu in 1/11 ostalega imetja po odbitku delov, ki pripadajo otrokom pred njim. Koliko je znašalo imetje, če so vsi otroci dobili enake dedščine in ni ostalo na koncu nič več?

177

Mihec in Jakec

Mihec je za 8 let starejši od Jakca in je bil pred tremi leti trikrat starejši od njega. Koliko mu je sedaj let?

Rešitev k št. 174

(Starost dveh bratcev)

Peterčku je bilo 12 in Tončku 3 leta.

Č R K O V N I C A

Crassus

Pet črk, en zlog: poslopja del pomeni. Odreži spred in v četo ga spremeni! Odbij nanovo, da zločin ostane. Narobe bran — požene vrsto luka. Trd glas dodaj odzad: pomorska luka bo za Francoze ali za Britane. Njih znak množine ji pripiši: izraz prvotni se narobe sliši.

RESITEV ČRKOVNICE V ŠT. 9

Koromandija, Normandija, nov, Man, di, ja.

MINISTER IN TRGOVCI

Minister Colbert je sklical glavne trgovce iz Pariza in drugih mest, da bi se z njim posvetoval, kako bi se najbolje dalo rešiti trgovino. L. 1669 so se odzvali njegovemu vabilu. Nobeden pa si ni upal ziniti, vsakdo je čakal, da bo kdo drugi led prebil.

»Gospoda«, spregovori minister, »all ste nemi?«

»Nismo, visoki gospode«, je živahno odgovoril Hazan, trgovec iz Orléansa. Pač pa se vsi bojimo razžaliti Vašo Visokost, če bi nam ušla kakšna beseda, ki ne bi bila po Vaši volji.

»No, kar svobodno se izrazite«, povzame minister. »Kdor bo govoril najbolj iskreno, bo najboljši služabnik kralju in moj prijatelj.«

Tedaj je Hazan poprijel za besedo, rekoč: »Častitljivi gospod, ker nam to ukazujete in obetate, da boste vse za dobro vzeli, kar nam bo čast razodeti Vam, vam odkrito tole povem: ko ste prišli v ministrstvo, ste našli voz prevrnjen; in odkar sedite tu, ste ga vzdignili samo za toliko časa, da se je prevrnil na drugo stran.

Ob tej ostrbi puščici je ministra pogrelo da je nejevoljno vzkliznil:

»Kako pa govorite, prijatelj?«

»Častitljivi gospode«, se je oglasil Hazan, »prav ponižno prosim Vašo Visokost odpuščanja za blaznost, ki sem jo zagrešil, zaupajoč Vaši otljubi, in niti besedice ne bom več črnil.«

Minister je ukazal še ostalim, naj govore, toda nihče ni golsnil in posveta je bilo konec.

H. P.